

KAZIMIERZ ADAMCZYK

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Zarys dziejów, terażniejszość i przyszłość

Największa uczelnia w Bydgoszczy, a druga w regionie – Uniwersytet Kazimierza Wielkiego powstał na drodze uchwały sejmowej w połowie 2005 r. Wcześniej jednostka ta funkcjonowała jako Wyższa Szkoła Nauczycielska od 1969 r., by w pięć lat później zostać Wyższą Szkołą Pedagogiczną. Po przeszło ćwierćwieczu stała się w 2000 r. Akademią Bydgoską im. Kazimierza Wielkiego. W tym wówczas (2005 r.) najmłodszym Uniwersytecie w Polsce obok wydziałów, jednostek międzywydziałowych i ogólnouczelnianych działała Biblioteka Główna wraz z filiami.

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego funkcjonuje od października 2005 r., będąc spadkobierczynią księżnicy WSN (od 1969 r.), WSP (od października 1974 r. do września 2000 r.) a później AB (od października 2000 r. do września 2005 r.). Biblioteka merytorycznie podlega Prorektorowi ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą, a jej dyrektor wchodzi w skład Senatu Uniwersytetu.

Przeszłość

Początki Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego związane są z istnieniem różnego rodzaju szkół kształcących przyszłych nauczycieli. Poczynając od powstałego w 1920 r. Seminarium Nauczycielskiego, poprzez Liceum Pedagogiczne (1938-1964 z przerwą wojenną), Studium Nauczycielskie (1957-1970), aż do momentu powołania w październiku 1969 r. Wyższej Szkoły Nauczycielskiej. W każdej z tych placówek istniały księgozbiory, które wraz z księgozbiorem Liceum Bibliotekarskiego 37 lat temu dały początek obecnej bibliotece uczelnianej.

W minionych latach biblioteka gromadziła przede wszystkim pozycje z zakresu humanistyki, a w mniejszym stopniu z nauk ścisłych i przyrodniczych. Wiązało się to z prowadzonymi kierunkami studiów i dominującym w uczelni Wydziałem Ped-

gicznym. Na potrzeby bibliotekoznawstwa, nauk filologicznych, religioznawstwa, socjologii, pedagogiki, prawa, sztuki, nauk filologicznych, literatury pięknej oraz historii nabywano niemal wszystkie krajowe publikacje dotyczące tych dyscyplin. Po rozszerzeniu oferty studiów o nauki ścisłe, techniczne i przyrodnicze gromadzono potrzebną literaturę w wyborze. Do Biblioteki przybywało w minionym trzydziestolecu również sporo wydawnictw obcojęzycznych. Wiązało się to z istnieniem kierunków studiów neofilologicznych – rusycystyki, anglistyki i germanistyki, a także lingwistyki stosowanej. Książki z tych dyscyplin stanowiły około 15% zbiorów. Pozycje z XIX i z pierwszej połowy XX w., jako mniej dostępne i nie gromadzone w księżnicy, nabywano po 1969 r. drogą zakupów antykwarycznych. Szczególnie pomyślnie w tym zakresie układała się współpraca z Bydgoskim Antykwariatem Naukowym, który od 1969 r. organizował aukcje antykwaryczne (stwarzając przez to możliwość uzupełniania zbiorów). Tą drogą zakupiono pierwsze wydania niektórych dzieł klasyków literatury narodowej – Mickiewicza, Krasińskiego i Norwida. W ten sam sposób udało się pozyskać do Biblioteki, fragmenty lub większe pozostałości księgozbiorów należących do Adama Bara, Witolda Bełzy, Kazimierza Czechowskiego, Mariana Des Loges, Marii Dynowskiej, Stanisława Gołąba, Wiktora Hahna, Stanisława Kota, Wacława Lednickiego, Julisza Nowak-Dłużewskiego, Witolda Nowodworskiego, Eugeniusza Słuszkiewicza, Jerzego Wyszomirskiego, Karola Wiktora Zawodzińskiego oraz innych uczonych i literatów. Wśród nich cennymi pozycjami były i są te, które zawierają odręczne wpisy i dedykacje wybitnych pisarzy i uczonych: Aleksandra Birkenmajera, Romana Ingardena, Juliana Klaczki, Juliusza Kleinerera, Władysława Mickiewicza, Czesława Miłosza, Zofii Nałkowskiej, Antoniego Edwarda Odyńca, Kazimierza Piekarskiego, Stanisława Kostki Potockiego, Karola Huberta Roztworowskiego, Melchiora Wańkowicza, Kazimierza Wierzyńskiego i Mariana Zdziechowskiego. Od momentu powstania biblioteki do dzisiaj udało się zebrać przeszło tysiąc książek z odręcznymi dedykacjami¹.

Z myślą o korzystających z czytelni głównej, pracownicy Biblioteki przez lata różnymi sposobami kompletowali księgozbiór podręczny. Poczesne miejsce znalazły tam wydawnictwa informacyjne (encyklopedie, słowniki, leksykony, herbarze, kroniki, almanachy, bibliografie). Wśród wydawnictw encyklopedycznych czołowe miejsce zajęła 35-tomowa kompletna XVIII-wieczna francuska „encyklopedia” redagowana przez Denisa Diderota i Jeana d’Alemberta, *Grosses vollständiges Universal Lexicon* wydany w XVIII w. w 64 tomach przez Zedlera, a także encyklopedie Meyera, Herdera, Brockhousa, Quilleta i Larousse’a oraz leksykony włoskie, hiszpańskie, rosyjskie, bułgarskie, czeskie, słowackie i litewskie.

Gromadzono również encyklopedie polskie. Udało się pozyskać prawie wszystkie znaczące poczynając od *Nowych Aten* Benedykta Chmielowskiego z lat 1793-1796 wydanych we Lwowie, przez druki Orgelbranda, Sikorskiego, Trzaski, Everta

¹ M. Dubowik, *Rękopiśmienne dedykacje autorskie w zbiorach Biblioteki Głównej WSP w Bydgoszczy*, „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Bibliologiczne” 1987, z. 5, s. 91-112; H. Kalinowska, *Wybrane dedykacje z księgozbioru Biblioteki Głównej Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego*, „Kronika Bydgoska” 2000, t. 21, s. 209-224.

i Michalskiego, Gutenberga, *Ultima Thule*, *Świat i życie* aż do powojennych dwudziestowiecznych wydawnictw Państwowego Wydawnictwa Naukowego.

Oprócz encyklopedii ogólnych zgromadzono wiele kompletów encyklopedii specjalnych obcojęzycznych i polskich. Znalazły się wśród nich: amerykańska *The Encyclopedia of Philosophy*, *The Encyclopedia of Education*, *Encyclopedia of Library and Information Science*, włoska *Enciclopedia dello spettacolo* (dotycząca teatru, filmu i telewizji), niemiecka *Musik in Geschichte und Gegenwart*, radziecka *Kratkaja literaturnaja encyklopedia*, a z polskich: *Encyklopedia wiedzy o książce*, *Encyklopedia pedagogiki* (kilka wydań – jedno lub wielotomowe), *Encyklopedia wojskowa*, *Encyklopedia techniki*, *Encyklopedia muzyki* czy *Encyklopedia historii Polski*.

Ważnym źródłem informacji, gromadzonym w bibliotece od początków do dzisiaj, były drukowane bibliografie polskie i obce².

Najcenniejsze pozycje w księżnicy to zbiory starodruków i inkunabułów, pieczołowicie gromadzone od początków ósmego dziesięciolecia XX w.

Budynek biblioteki

Od momentu założenia uczelni w 1969 r., Biblioteka nie posiadała własnego budynku przeznaczanego do spełniania jej zadań. Mieściła się w części parterowej gmachu głównego przy ul. Chodkiewicza 30, gdzie zlokalizowane były oddziały: Gromadzenia i Opracowania, katalogi i czytelnie: Główna (na 72 miejsca), Bibliologii i Czasopism (na 40 miejsc). W kondygnacjach położonych pod biblioteką mieściły się wypożyczalnie i magazyny. Wraz z powstaniem Zakładu a później Instytutu Wychowania Muzycznego powołano również własną bibliotekę. Nie stanowiła ona, co prawda filii Biblioteki Głównej lecz ta sprawowała nad nią nadzór merytoryczny. Biblioteka muzyczna gromadziła i czyni to nadal oprócz literatury fachowej, wydawnictwa nutowe i płyty. W połowie ósmego dziesięciolecia XX w. Biblioteka wzbogaciła się o filię przy ul. Grabowej, gdzie umieszczono zbiory neofilologiczne (rusycystyka, anglistyka, germanistyka). Były to pierwsze pomieszczenia pozyskane przez bibliotekę poza jej macierzystą siedzibą. Kolejnym etapem „wychodzenia” biblioteki z jej siedziby, było przemieszczenie czytelni czasopism wraz z magazynem do wybudowanego na początku ósmego dziesięciolecia XX w. pawilonu dla potrzeb Wydziału Pedagogiki. Czasowo odciążały to pomieszczenia magazynowe. Kolejnym doraźnym krokiem, było utworzenie w ramach Instytutu Matematyki, Czytelni Matematycznej z wyodrębnionym księgozbiorem na drugim piętrze budynku uczelni. Podobnie uczyniono organizując bibliotekę i czytelnię Instytutu Nauk Społecznych, na pierwszym piętrze głównego budynku uczelni. Po zmianach politycznych w 1989 r.

² H. Dubowik, *Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, „Kronika Bydgoska” 1980, t. 5, s. 173-179; F. Mincer, *Biblioteki bydgoskie w latach 1918-1982*, „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Bibliologiczne” 1984, z. 4, s. 57-117; J. Barlik, *Biblioteki wyższych uczelni w Bydgoszczy*, „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Bibliologiczne” 1990, z. 6, s. 67-88; H. Dubowik, *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, w: *Rola i funkcje bibliotek wyższych szkół pedagogicznych w Polsce*, pod red. Z. Sokół, Rzeszów 1992, s. 81-87; tegoż, *Biblioteka Uniwersytecka, w: 40 lat uczelni 1969-2009 WSN-WSP-AB-UKW*, Bydgoszcz 2010, s. 373-385.

Uniwersytet (wtedy Wyższa Szkoła Pedagogiczna) otrzymał pomieszczenia po Komitecie Wojewódzkim PZPR. W budynku przy ul. Jagiellonów 11 znalazły miejsce – Instytut Filologii Polskiej i Dziekanat Wydziału Humanistycznego, oraz Biblioteka tego Wydziału. Biblioteka Humanistyczna, a potem Polonistyczna przejęła i uporządkowała księgozbiór byłej filii Akademii Nauk Społecznych, istniejącej od 1985 r.

Wydarzeniem przełomowym w historii Biblioteki było wybudowanie osobnego budynku dla potrzeb ksiąźnicy uczelni przy ul. Chodkiewicza. Miało to miejsce w 1993 r. Gmach zaprojektowany został przez Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego, a wybudowany w ciągu jednego roku przez przedsiębiorstwo budowlane „Budopol” w Bydgoszczy. Biblioteka otrzymała pomieszczenia o kubaturze 12 799 m³ i powierzchni użytkowej 2 820 m², z czego 1 560 m² zajęły magazyny umieszczone na trzech kondygnacjach, a czytelnie i pracownie 409 m² na parterze. Czytelnię Główną zaplanowano na 100 miejsc, informacyjno-bibliograficzną na 40 miejsc, a dla pracowników naukowych (zbiorów specjalnych) na 30 miejsc. Na tym samym poziomie umieszczono wypożyczalnię, katalogi oraz gabloty wystawowe. Dla zapewnienia zbiorom optymalnych warunków przechowywania zastosowano mechaniczną wentylację oraz klimatyzację w magazynie zbiorów specjalnych, a komunikację ze starymi magazynami w gmachu głównym zapewnił podziemny tunel. Wybudowanie nowego gmachu biblioteki pozwoliło na wyprowadzenie działów gromadzenia, opracowania i udostępniania z parteru budynku A i przekazanie zajmowanych pomieszczeń na cele dydaktyczne uczelni. Biblioteka zwolniła także sale w pawilonie dydaktycznym, pozostawiając tylko czytelnię czasopism wraz ze swoimi magazynami i sekcję wymiany międzybibliotecznej. Uzyskana powierzchnia magazynowa umożliwiła rozlokowanie zbiorów według norm budowlanych i bibliotecznych, a także wraz ze starym magazynem, zapewniła bezpieczne dostawianie nowych pozycji na kilkanaście lat³.

Kolejnym krokiem w pozyskaniu księgozbiorów i pomieszczeń było przejście w 1994 r. Biblioteki Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego. Dała ona podstawy zbiorom Instytutu Historii pierwotnie istniejącym przy ul. Jezuickiej 2, a później została przemieszczona do budynku przy ul. Przemysłowej 34. Z czasem zmieniła nazwę na Bibliotekę Nauk Historycznych, Politycznych i Prawnych rozszerzając profil gromadzonych księgozbiorów. Długoletnim kierownikiem tej filii była mgr Ewa Gołaszewska-Banach.

Wraz z przekształceniem Katedry Psychologii w Instytut Psychologii i powołaniem kierunku studiów, w 1997 r. powstała Biblioteka Psychologiczna, która rozpoczęła gromadzenie zbiorów z zakresu psychologii oraz dziedzin pokrewnych: filozofii, medycyny, socjologii, pracy, prawa a także pedagogiki i logopedii. Księgozbiór ten został umiejscowiony w pozyskanych przez uczelnię pomieszczeniach przy ulicy Staffa 1, czyli poza głównym budynkiem bibliotecznym⁴.

³ H. Dubowik, *Biblioteka Główna*, w: *Księga pamiątkowa 25-lecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, pod red. W. Jastrzębskiego, Bydgoszcz 1994, s. 105-110.

⁴ *Biblioteka Główna*, w: *Na drodze do uniwersytetu – materiały i dokumenty kadencji rektorskiej WSP 1996-1999*, pod red. M. Guzka, Bydgoszcz 1999, s. 158-163.

Następną filią biblioteczną była Biblioteka Geograficzna, która powstała na przełomie roku 2001 i 2002. Znalazła ona pomieszczenia wraz z Instytutem Geografii w budynku przy ulicy Mińskiej 15⁵.

W październiku 2004 r. Biblioteka Akademii Bydgoskiej przejęła działającą od początków XX w. filię Centralnej Biblioteki Rolniczej. Filia ta początkowo miała obsługiwać działalność pracowników i studentów Instytutu Biologii i Ochrony Środowiska i została nazwana Biblioteką Biologiczną. Potem zmieniono jej nazwę na Bibliotekę Nauk Ścisłych i Przyrodniczych. Księgozbiór ten nie zmienił swojego miejsca i po przejściu mieści się nadal w budynku przy Placu Weysenhoffa 11⁶.

Dynamiczny rozwój uczelni na przełomie XX i XXI w., pojawienie się nowych kierunków kształcenia, a co za tym idzie gromadzenie potrzebnych zasobów spowodowały, że pomieszczenia Biblioteki stały się za ciasne i uniemożliwiały dalszą rozbudowę. Pierwotnie planowana na przechowywanie 300 tys. wol., zgromadziła ich przeszło 500 tys. jednostek. Pomimo wybudowania pracowni digitalizacji i umieszczenia części zbiorów w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej oraz gromadzeniu i udostępnianiu czasopism w wersji elektronicznej, możliwości rozbudowy i przystosowania obiektu do nowych zadań okazały się niemożliwe. Kolejnym czynnikiem przemawiającym na niekorzyść funkcjonalności budynku Biblioteki była wzrastająca liczba studentów i użytkowników, co powodowało ciasnotę w czytelniach, szczególnie w oddziale informacyjno-bibliograficznym.

Kadra kierownicza biblioteki

Pierwszym dyrektorem Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej był w latach 1969-1996 dr Henryk Filipowicz-Dubowik⁷. Z wykształcenia był filologiem polskim, a z racji wykonywanego zawodu bibliologiem, w którym dosłużył się stopnia starszego kustosa dyplomowanego. Sprawując funkcję dyrektora Biblioteki uczestniczył w systematycznym powiększaniu etatowym, jakościowym i ilościowym pracowników i księgozbioru. To za jego długoletniego kierowania księżnicą, liczba pracowników powiększyła się z kilku do przeszło pięćdziesięciu osób, wśród których cztery uzyskały stopień zawodowy bibliotekarza dyplomowanego, były to: mgr Alina Wajda, mgr Mirosława Burgiel, mgr Maria Czarnecka-Dąbek i mgr Krystyna Barlik. Obejmując pieczę nad nieco ponad pięćdziesięciotysięcznym księgozbiorem, po przeszło ćwierćwieczu pozostawił ponad dziesięciokrotnie większą bibliotekę. Dzięki możliwościom finansowym i licznym kontaktom zawodowym udało mu się zbudować od podstaw kolekcję zbiorów specjalnych, w tym starodruki, rękopisy, kartografię, mikrodokumenty i grafikę.

⁵ Biblioteka Główna, w: *Sprawozdanie z działalności uczelni w kadencji 1999-2002 z uwzględnieniem roku akademickiego 2001/2002*, Bydgoszcz 2002, s. 101-107.

⁶ Biblioteka Główna, w: *Sprawozdanie z działalności uczelni w roku akademickim 2003/2004*, Bydgoszcz 2004, s. 117-122.

⁷ A. Perlińska, *Henryk Filipowicz-Dubowik*, „Bydgosztian” 1988, nr 10, s. 78-79.

Równoległe z zarządzaniem Biblioteką w 1975 r. powierzono mu kierowanie Zakładem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. W ciągu dwudziestu lat pracy dydaktycznej prowadził zajęcia z historii i teorii literatury, historii książki i bibliotek, a także z problematyki gromadzenia, opracowywania, przechowywania i udostępniania zbiorów specjalnych. Nie obce były mu również zagadnienia związane ze źródłami informacji, szczególnie z historią i metodyką bibliografii. Dyrektor Biblioteki był jednocześnie promotorem licznych prac magisterskich na studiach dziennych i zaocznych.

Doktor Dubowik podjął się również w 1979 r. redagowania fachowego czasopisma pod tytułem – „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Bibliologiczne”. Funkcję tę sprawował od wydania zeszytu pierwszego do numeru 7. z 1994 r. Jego rola nie ograniczyła się tylko do sprawowania merytorycznej pieczy nad periodykiem, zamieszczał tam własne artykuły, omówienia i sprawozdania. Był autorem monografii – *Nadrealizm w polskiej literaturze współczesnej* (Warszawa 1971) oraz wznawianych podręczników – *Książka i czasopismo współczesne* (Warszawa 1969, 1976) oraz *Dzieje książki i bibliotek* (Bydgoszcz 1976, 1977; Warszawa 1982). W czasopismach naukowych zamieszczał liczne artykuły dotyczące problematyki historii i teorii literatury, historii książki i bibliotek oraz warsztatu informacyjnego bibliotekarza. Uczestniczył w wielu konferencjach i sympozjach naukowych, wygłaszając referaty i komunikaty związane z pełnioną funkcją i prowadzonymi badaniami.

Pierwszy dyrektor biblioteki był także kierownikiem zaocznego studium policealnego, kształcącego w ramach filii Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy adeptów zawodu bibliotekarskiego na poziomie powyżej szkoły średniej. Prowadził tam rozliczne zajęcia dydaktyczne.

Po 1989 r. dr Dubowik był jednym z animatorów i inicjatorów utworzenia oddziału bydgoskiego Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. Siedzibą tej organizacji stały się gościnne progi biblioteki. Z racji przynależności do tego stowarzyszenia publikował artykuły na łamach czasopisma wydawanego przez oddział – „Rozmaitości Wileńskie”.

Od 1996 r. po przejściu na emeryturę, do chwili obecnej (2012 r.) był dyrektorem nadal pracuje w bibliotece na pół etatu i jest wliczany jako starszy kustosz dyplomowany do obsady personalnej księżnicy.

Od stycznia 1997 r. funkcję dyrektora Biblioteki Głównej WSP (obecnie UKW) objęła mgr Maria Czarna-Dąbek, starszy kustosz dyplomowany, dotychczasowy zastępca dyrektora. Pełniąc funkcję wicedyrektora a następnie dyrektora przyczyniła się do szybszego i pełniejszego zastosowania komputerów w pracy księżnicy. Za jej kadencji rozpoczęto stopniową komputeryzację biblioteki od zainstalowania pierwszych komputerów najpierw do opracowania a z czasem do udostępniania. Od 1994 r. stopniowo zrezygnowano z wpisywania nowości na karty katalogowe do katalogu alfabetycznego tradycyjnego, później do katalogu systematycznego i przedmiotowego. Ostatecznie w 1998 r. zamknięto wszystkie katalogi kartkowe, gdyż od tego

momentu gromadzenie i opracowanie w pełni zautomatyzowano. Wolniej proces komputeryzacji przebiegał w dziale udostępniania. Do pamięci komputera biblioteki przeniesiono wszystkich użytkowników zapisanych na kartach czytelniczych, dotyczyło to pracowników i studentów. Każdy z nich otrzymał kartę magnetyczną z numerem – hasłem umożliwiającym korzystanie z zasobów biblioteki drogą internetową. Pracownicy oddziału informacji naukowej sukcesywnie wprowadzali opisy kartkowe z katalogów do pamięci komputera biblioteki.

U początków komputeryzacji dla potrzeb biblioteki uczelnia zakupiła zintegrowany program biblioteczny SOWA. Jednak z czasem okazał się on nie wystarczający i w 1999 r. zakupiono program HORIZON, który wcześniej zakupiły Biblioteki Uniwersyteckie w Poznaniu i Toruniu. Od tego momentu równocześnie z wpisywaniem nowych rekordów bibliograficznych dokonywał się w bibliotece proces retrokonwersji z SOWY do HORIZON-a.

Drugi dyrektor Biblioteki był autorem publikacji informacyjnych – *Bibliografii publikacji pracowników WSP w Bydgoszczy za lata 1969-1978* (Bydgoszcz 1980); *Bibliografii publikacji pracowników WSP w Bydgoszczy za lata 1979-1988* (Bydgoszcz 1990); *Wykazu czasopism i wydawnictw zbiorowych otrzymywanych przez Bibliotekę WSP w 1977 r.* oraz bibliografii zawartości lokalnych czasopism, a także artykułów dotyczących analizy prac magisterskich napisanych w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej za lata 1977-1987. W sprawozdaniach z działalności uczelni zamieszczała każdorazowo informacje o stanie i pracach biblioteki. Od 2003 r. uczestniczyła w pracach Konsorcjum Bibliotek Naukowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego, nadzorując postępy digitalizacji prowadzone w Bibliotece Głównej UKW. Poczynania mgr Marii Czarneckiej-Dąbek w tej dziedzinie zostały dostrzeżone i wspólnie z mgr Bożeną Bednarek-Michalską – wicedyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu i dr. Krzysztofem Nierzwickim dyrektorem Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UMK, zostali uhonorowani nagrodą marszałka województwa. Pod koniec sierpnia 2006 r. dyrektor Czarnecka-Dąbek uczestniczyła w przekazaniu uczelni otrzymanych w darze rękopisów po bydgoskim dziennikarzu i żeglarzu Zbigniewie Urbanyi⁸.

W 2008 r. trzecim dyrektorem, w drodze konkursu, została dr Aldona Chlewicka. Jest absolwentką bydgoskiego bibliotekoznawstwa, a od 1994 r. pracownikiem Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii UKW. Specjalizuje się w bibliotekarstwie współczesnym ze szczególnym uwzględnieniem problematyki bydgoskiej, a obecnie zarządzaniem i organizacją zespołów ludzkich. Ukończyła studia podyplomowe z administracji i zarządzania. Współpracuje z Biblioteką Gdańską PAN oraz z Biblioteką Jagiellońską i Biblioteką Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po objęciu kierownictwa sprawą nagłą stała się budowa nowej siedziby biblioteki. Wyzwanie to zostało podjęte przez dr Chlewicką i cały zespół księżnicy. W 2008 r. przystąpiono do założenia i projektów nowej biblioteki, pozyskując na ten

⁸ „Gazeta Wyborcza – Bydgoszcz” 2006, nr 186, s. 3.

cel środki z funduszy unijnych. Po wybraniu oferty przetargowej i zaprojektowaniu przez Studio „Biprokabel” obiektu, w kwietniu 2011 r. ruszyła budowa biblioteki. Stan surowy otwarty osiągnięto pod koniec 2011 r. W 2012 r. budowa jest kontynuowana wewnątrz obiektu. Całość ma być gotowa w drugiej połowie 2013 r., tak aby w październiku Biblioteka funkcjonowała w nowym budynku. Równocześnie z budową latem 2010 r. przygotowano specyfikację wyposażenia, w styczniu 2011 r. dostarczono etykiety i system do kodowania, a wiosną 2011 r. rozpoczęto kodowanie i zabezpieczanie zbiorów. Prowadzona jest również retrokonwersja starego, kartkowego, katalogu do HORIZON-a.

Struktura i personel Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy jest obecnie jedną z dwóch największych księżnic naukowych w mieście, gromadzących literaturę fachową z różnych dyscyplin wiedzy, z humanistyki, nauk ścisłych i przyrodniczych. Współczesne problemy zarządzania, nabywania, opracowania, przechowywania i udostępniania dokumentów znalazły odzwierciedlenie w rozbudowanej strukturze Biblioteki Uniwersytetu. Kierownictwo Biblioteki Głównej sprawuje Dyrektor – obecnie dr Aldona Chlewicka, oraz dwóch zastępców – kustoszy. Oddział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów dzieli się na 3 sekcje: Gromadzenia i Ewidencji Zbiorów, Opracowania Formalnego Zbiorów, Opracowania Rzeczowego Zbiorów i Samodzielne Stanowisko ds. Zbiorów Specjalnych. W oddziale tym pracuje 13 osób, w tym jedna na połowie etatu. Mniej liczną obsadę reprezentuje Oddział Informacyjno-Bibliograficzny, dysponujący 3 pełnymi i 1 połową etatu. Również nieduży liczebnie jest Oddział Czasopism. Reprezentuje 2 kustoszy, 2 starszych bibliotekarzy i 1 młodszy bibliotekarz. W odróżnieniu od nich rozbudowaną strukturę posiada Oddział Udostępniania Zbiorów, w skład którego wchodzi Czytelnia Główna, Wypożyczalnia i Magazyny, Samodzielne Stanowisko ds. Wypożyczeń Międzybibliotecznych i Wymiany Wydawnictw oraz Pracownia Digitalizacji. Łącznie zatrudnionych jest w tym oddziale 23 bibliotekarzy. Pieczęć nad obsługą komputerową Biblioteki i jej systemu sprawują 2 informatycy. Biblioteka Główna we własnym budynku, oddanym w 1993 r., zorganizowała Czytelnię Główną na 100 miejsc, Czytelnię Informacyjno-Bibliograficzną na 40 miejsc, a Czytelnię Zbiorów Specjalnych (Profesorską) na 30 miejsc. W osobnym budynku znajdują się magazyny i Czytelnia Czasopism na 64 miejsca. Oprócz Biblioteki Głównej funkcjonują biblioteki wydziałowe i instytutowe. Najstarsza z nich – Biblioteka Instytutu Edukacji Artystycznej w zakresie muzyki podlega Bibliotece Głównej tylko merytorycznie. Pozostałe z filii funkcjonują w strukturze Biblioteki Głównej Uniwersytetu. Na Wydziale Humanistycznym działają trzy księgozbiory. Biblioteka Neofilologiczna, mieszcząca się w gmachu przy ul. Grabowej obsługuje filologię rosyjską, angielską, germańską i lingwistykę stosowaną. Pracownikom i studentom Instytutu Filologii Polskiej odpowiedniej literatury dostarcza Biblioteka Polonistyczna, znajdująca się

w pomieszczeniu przy ul. Jagiellońskiej 11. Natomiast pozycje z zakresu historii, archeologii, politologii, prawa i administracji, a także dziedzin pokrewnych gromadzi Biblioteka Nauk Historycznych, Politycznych i Prawnych, usytuowana w budynku przy ul. Przemysłowej 34. Instytut Psychologii zajmujący pomieszczenia przy ul. Staffa 1, a więc w znacznym oddaleniu od głównej siedziby uczelni i Wydziału Pedagogiki i Psychologii oraz Biblioteki Uniwersyteckiej, stworzył własny księgozbiór – Bibliotekę Psychologiczną. Z takich samych powodów powstała w 2001 r. z myślą o pracownikach i studentach Instytutu Geografii – Biblioteka Geograficzna w gmachu przy ul. Mińskiej 15. Najmłodsza z filii to Biblioteka Nauk Ścisłych i Przyrodniczych zajmująca siedzibę w budynku przy Placu Weyssenhoffa 11. Powstała ona w październiku 2004 r. po przejęciu bydgoskiego oddziału Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie. Pierwotnie miała służyć Instytutowi Biologii jako biblioteka instytutowa, ale po remoncie i przystosowaniu wnętrza rozszerzono zakres jej działania na nauki ścisłe – matematykę, fizykę, mechanikę i informatykę.

W Bibliotece Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego są zatrudnione 74 osoby; 3 osoby (w tym 2 na pół etatu) pracują na stanowisku starszego kustosa dyplomowanego, 1 jako adiunkt biblioteczny, 28 osób zajmuje stanowisko kustosa, stopień starszego bibliotekarza posiada 16 pracowników, 11 osób jest zatrudnionych w grupie bibliotekarza, a 10 jako młodszy bibliotekarz. Oprócz tego Biblioteka zatrudnia 2 magazynierów, intrologatora na pół etatu i 2 informatyków. W tej grupie pracuje 1 osoba z tytułem doktora – starszy kustosz dyplomowany na pół etatu, 65 magistrów, 5 osób po studiach licencjackich oraz 3 osoby z wykształceniem średnim⁹.

Księgozbiór

Na koniec 2004 r. księgozbiór Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego liczył 691 229 jednostek, w tym 586 092 wol. wydawnictw zwartych, 53 732 wol. czasopism i 51 405 jednostek zbiorów specjalnych. W Bibliotece Głównej przechowywano ogółem 462 244 jednostki, na co składało się 408 935 wydawnictw zwartych, 19 564 jednostki czasopism i 33 745 jednostek zbiorów specjalnych. Biblioteki wydziałowe i instytutowe gromadziły łącznie 228 995 jednostek, z tego 177 157 wol. wydawnictw zwartych, 34 168 wolumenów czasopism, 17 660 jednostek zbiorów specjalnych. W roku kalendarzowym 2004 do Biblioteki wpłynęło ogółem 16 375 nowych jednostek, na Bibliotekę Główną przypadło 9 066 jednostek, czyli 7 827 wol. wydawnictw zwartych, 1 136 wol. czasopism i 103 jednostki zbiorów specjalnych. Pod koniec 2006 r. w sieci bibliotecznej zgromadzonych było 715 587 jednostek, z czego w Bibliotece Głównej 478 655. Wydawnictwa zwarte wynosiły 600 383 wol., czasopisma 50 637 a zbiory specjalne 51 620 jednostek¹⁰. Rok później zbiory powiększyły się o blisko 14 tys. pozycji i wynosiły 729 434 wol., z czego w Bibliotece Głównej 484 708 wol. W 2008 r. wszystkich woluminów w Biblio-

⁹ <http://biblioteka.ukw.edu.pl> [dostęp 15 IV 2012].

¹⁰ Informacja ustna udzielona przez dyrektora Biblioteki p. M. Czarnęką-Dąbek.

tece było 742 732, w tym w Bibliotece Głównej 492 766 wol. Rok 2009 przyniósł kolejny wzrost księgozbioru o przeszło 10 000 pozycji. W całej Bibliotece było ich 752 773 wol., a do Biblioteki Głównej trafiło 497 586 wol. Na koniec 2010 r. zbiory biblioteczne liczyły 760 475 wol., a w Bibliotece Głównej 499 416 wol. Miniony rok zamknął się liczbą 770 tys. wol., z czego przeszło 500 tys. w Bibliotece Głównej.

Działalność na rzecz środowiska lokalnego

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego jest biblioteką specjalistyczną – uczelnianą i naukową, stąd służy przede wszystkim pracownikom i studentom, jako warsztat pracy i nauki. Pełni również funkcję biblioteki publicznej prezencyjnej, gdyż każdy zainteresowany może korzystać z jej zbiorów na miejscu, czyli w czytelniach – głównej, informacyjnej, zbiorów specjalnych, czasopism oraz filiach bibliotecznych. Wśród użytkowników są uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, studenci uczelni niepublicznych, absolwenci, pracownicy miejscowych zakładów pracy, nauczyciele szkół wszystkich szczebli, emeryci i renciści.

Dział Informacyjno-Bibliograficzny do końca XX w. przygotowywał i wydawał, w formie maszynopisu, kwartalny „Przegląd Nabytków”. Był on rozsyłany do wszystkich jednostek uczelni – instytutów, katedr i zakładów. Nauczyciele akademicy otrzymywali w miarę szybką i najnowszą informację o nowościach zgromadzonych przez Bibliotekę. Pracownicy tego działu od początku istnienia biblioteki gromadzą i opracowują bibliografię publikacji pracowników uczelni. Drukiem ukazały się: *Bibliografia publikacji pracowników WSN-WSP za lata 1969-1978* i *Bibliografia publikacji pracowników WSP za lata 1979-1988* obie autorstwa mgr Marii Czarnieckiej-Dąbek. Dwie następne, *Bibliografia publikacji pracowników WSP za lata 1989-1998* jest uzupełniana i dostępna na dyskietkach, a *Bibliografia publikacji pracowników WSP-AB-UKW od 1999 r.* jest dostępna na stronie Internetowej Biblioteki Głównej (<http://biblioteka.ukw.edu.pl>). Wspólnym osiągnięciem Biblioteki i Zakładu a później Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej było wydawanie czasopisma fachowego z dziedziny bibliologii (z. 1-7) – „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Bibliologiczne”, w latach 1979-1994. Redaktorem naczelnym był dyrektor Biblioteki – dr Henryk Dubowik. Na łamach czasopisma ukazało się wiele artykułów pracowników Biblioteki, które umożliwiły im zdobywanie kolejnych stopni zawodowych aż do bibliotekarza dyplomowanego. Publikacje te przynosiły dużo materiału faktograficznego, przybliżyły i popularyzowały informacje o stanie zbiorów, o bibliotekach i księgozbiorach naukowych, fachowych i zakładowych oraz rejestrowały tematy obronionych prac magisterskich na studiach dziennych i zaocznych. Wysoko wykwalifikowani pracownicy Biblioteki – starsi kustosze dyplomowani prowadzili działalność dydaktyczną na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Były to zajęcia z przedmiotów historycznych (historia książki i bibliotek), źródeł informacji – metodyka bibliografii, problematyki gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów

specjalnych, opracowania formalnego i rzeczowego zbiorów. Od początków funkcjonowania ksiąźnicy uczelnianej istniała w niej filia Centrum Kształcenia Ustawicznego Bibliotekarzy (obecnie Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej), która prowadziła w ramach Policealnego Studium Bibliotekarskiego Zaocznego kształcenie adeptów zawodu bibliotekarskiego; kierownikiem ośrodka był dyrektor biblioteki dr Dubowik.

Komputeryzacja i digitalizacja Biblioteki UKW

Stopniowa komputeryzacja Biblioteki rozpoczęła się w 1993 r., od początków 1994 r. wszystkie kupione wydawnictwa zwarte zostały wpisane do katalogu komputerowego. Pierwotnie pracownicy i czytelnicy ksiąźnicy korzystali z programu SOWA, jednakże z czasem okazał się on niewystarczający dla zwiększających się potrzeb bibliotekarzy, nauczycieli akademickich i studentów. Po przeanalizowaniu potrzeb bibliotecznych i możliwości finansowych, wykorzystując doświadczenia Bibliotek Uniwersyteckich w Poznaniu i Toruniu, kierownictwo uczelni zdecydowało o kupnie zintegrowanego systemu bibliotecznego HORIZON. Nastąpiło to w 1999 r. Decyzja ta nie zakłóciła rozpoczętej i postępującej komputeryzacji biblioteki, gdyż rok wcześniej zaprzestano wpisywania nowości na karty do katalogu alfabetycznego. Został on ostatecznie zamknięty. Nieco później postąpiono podobnie z katalogiem kartkowym czytelnicy czasopism, gdyż od 2001 r. tytuły wszystkich czasopism znalazły się w bazie komputerowej. Potrzeby kierunków pedagogiki i historii wpłynęły na konieczność wprowadzenia danych z kartkowego katalogu alfabetycznego do bazy komputerowej działów UKD 37 i 94. W 2005 r. zaprzestano metody ręcznego wpisywania danych. Obecnie pozostałe karty katalogu alfabetycznego zostały zeskanowane do bazy Biblioteki, dostępnej także w Internecie.

W działalności Biblioteki wdrożono wszystkie moduły zintegrowanego systemu bibliotecznego, od gromadzenia przez opracowanie do udostępniania. Postępuje także współpraca z NUKAT-em (Narodowym Uniwersalnym Katalogiem Centralnym) w opracowaniu ksiąźek. W tym celu pracownicy Oddziału Opracowania Zbiorów odbyli szkolenia na rzecz pracy dla NUKAT-u i wprowadzają z całego rekordu opisu na razie wzorcowe hasła formalne i rzeczowe w języku KABA. Dzieje się tak, gdyż ksiąźnica pracuje w systemie HORIZON, a narodowy katalog w systemie VIRTUA. Po pokonaniu tej trudności będzie możliwe ściąganie gotowych opisów, co przyspieszy opracowanie zgromadzonych ksiąźek. W katalogu komputerowym znajduje się także znaczący, około 800 tytułów – bieżące i część archiwalna – zasób opisów czasopism. Na koniec 2003 r. katalog komputerowy liczył 102 347 opisów ksiąźek i czasopism i obejmował 206 067 woluminów, co stanowiło więcej niż jedną trzecią wszystkich zbiorów bibliotecznych. W holu Biblioteki do przeglądania katalogu własnego znajduje się 12 stanowisk komputerowych. Na drodze do zwiększenia ilości stanowisk stoi brak miejsca w budynku ksiąźnicy. W czytelni informacyjno-bibliograficznej jest 11 stanowisk z dostępem do Internetu dla studentów, którzy mogą

z nich korzystać od godziny 8.30 do 20.00. Codziennie, bez przerwy, pracuje na nich 100-130 osób. W opinii dyrektora Biblioteki: *W stosunku do ilości studentów i ich potrzeb możliwości dostępu jest stanowczo za mało; należałoby dodać co najmniej 5 komputerów*¹¹.

Strona WWW Biblioteki jest stale poszerzana i zwiększana nowymi odnośnikami. Dotyczy to *ponad 800 elektronicznych czasopism naukowych, dostępnych pełnotekstowo w trybie on-line* oraz połączeń dziedzinowych. Strona WWW Biblioteki umożliwia także *dostęp do bezpłatnych baz danych polskich i zagranicznych, udostępnianych w trybie on-line*. W mniejszym stopniu dotyczy to nauk ścisłych. Po przejęciu filii Centralnej Biblioteki Rolniczej dokonano konwersji ponad 3 500 rekordów opisów książek i czasopism z systemu ALEPH do systemu HORIZON.

W ciągu całego roku z usług pracowników Oddziału Informacyjno-Bibliograficznego korzystają użytkownicy, w szczególności studenci pierwszego roku, którzy indywidualnie lub w grupach szkolą się na temat korzystania z katalogu komputerowego i innych możliwości systemu. Kształcenie ustawiczne dotyczy także magistrantów, którzy zdobywają wiedzę w celu poszukiwań w bazach informacyjnych on-line i na CD-ROMach, a także dla nauczycieli akademickich i studentów z pozyskiwania danych z bazy EIFEL. Pracownicy Biblioteki organizują również lekcje biblioteczne dla uczniów gimnazjów i liceów Bydgoszczy i okolic związanych z działalnością i użytecznością tej książki. Uczestniczą także w przygotowaniu okolicznościowych wystaw i odczytów o różnorodnej tematyce.

Na początku września 2003 r. rektorzy wyższych uczelni regionu podpisali porozumienie w wyniku którego powstało Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego. Inicjatorem porozumienia była Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także Biblioteka Akademii Bydgoskiej (obecnie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego), Akademii Techniczno-Rolniczej, Akademii Medycznej (obecnie Collegium Medicum UMK) i Akademii Muzycznej. Głównym zadaniem Konsorcjum miało być zniesienie ograniczeń i barier między bibliotekami w celu wzajemnej wymiany informacji, ułatwienia dostępu do wiedzy i edukacji oraz uczestniczenia w budowie społeczeństwa informacyjnego. Zadaniem, z którego Konsorcjum się wywiązało, było utworzenie jednolitego systemu bibliotecznego. W 2004 r. w trzech bibliotekach zainstalowano system komputerowy HORIZON, były to biblioteki ATR, Collegium Medicum UMK i Akademii Muzycznej. Pracownicy tych instytucji przeszli szkolenia z zakresu rejestrowania dokumentów w formacie MARC21 w systemie HORIZON. Kształcenie dotyczyło opracowania druków zwartych i wydawnictw ciągłych oraz tworzenia haseł formalnych. Następnym etapem było utworzenie biblioteki cyfrowej. Przedsięwzięcie to możliwe było do zrealizowania dzięki funduszom strukturalnym Unii Europejskiej. W ramach konsorcjum, obok Biblioteki UMK jako koordynatora, do zadania dołączyły Biblioteki obecnego UKW i Collegium Medicum. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa

¹¹ *Biblioteka Główna, w: Sprawozdanie z działalności uczelni w roku akademickim 2003/2004*, Bydgoszcz 2004, s. 120.

została posadowiona na serwerze Biblioteki Głównej UMK i stamtąd jest administrowana. Oprogramowanie dLibra dostarczyło Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe. Wzorem Poznania wszystkie materiały są skanowane w trzech zasobach: dziedzictwo kulturowe, regionalia i materiały dydaktyczne.

W Bibliotece Głównej UKW w połowie 2005 r. zbudowano pracownię digitalizacji, wydzieloną z pomieszczeń magazynowych. Została ona wyposażona w aparat cyfrowy Canon o rozdzielczości 8,2 MP, czarno-biały skaner Zeutschel 5000 z odpowiednim oprogramowaniem, dwa komputery, kolorową drukarkę Epson Acu Laser C1900, oraz program Document Expres 5.0. Do obsługi i cyfryzacji zbiorów włączono, posiadany już, program Adobe Photoshop CS2. Biblioteka UKW przystąpiła w pierwszej kolejności do skanowania materiałów regionalnych, a w szczególności do umieszczenia w Internecie czasopism Kujaw i Pomorza z końca XIX i pierwszej połowy XX w. W tym celu nawiązano współpracę z Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną, mającą status księżnicy naukowej i będącą członkiem regionalnego Konsorcjum Bibliotek oraz w węższym zakresie z Miejską Biblioteką Publiczną w Inowrocławiu. Pozyskano w ten sposób roczniki „Dziennika Kujawskiego”, „Gazety Bydgoskiej”, „Przeglądu Bydgoskiego” i „Słowa Pomorskiego”¹².

KAZIMIERZ ADAMCZYK

Library of the Casimir the Great University. Overview of the history, present and future

The article gives an overview of the history of Casimir the Great University Library since its creation in 1969, with a large share of its longtime director, Dr. Henry Dubowik. The article discusses the problems of acquisition, construction workshop information, acquisition and collecting special collections. The publication describes the problems of housing, education of staff - its teaching and research activities, and efforts to create a library branches in remote educational facilities. Maria Czarnańska-Dąbek management started in 1997 resulted in enhanced library computerization and automation of library work and involvement in the process of digitization of rare and valuable library of Kujawsko-Pomorskie region. This management also resulted in the further development and expansion of branch libraries and library staff substantive improvement. Acquisition of the Library by Dr. Aldona Chlewicką in 2008, involves the construction of a new building for the University Library. Planned completion of construction begun building a new library in April 2011, is scheduled for spring 2013.

¹² M. Czarnańska-Dąbek, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa i Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego*, „Kwartalnik Uniwersytecki” 2006, nr 1 (2), s. 52-54.

КАЗИМЄЖ АДАМЧИК

Бібліотека Університету Казимира Великого. Нарис історії, теперішнє і майбутнє

Стаття присвячена діяльності і ролі бібліотеки Університету Казимира Великого у культурному середовищі Бидгощі. Представлено нарис історії бібліотеки – від моменту створення вузу у 1969 р. і багаторічного керування нею першим директором – доктором Хенриком Дубовіком. Обговорюються проблеми нагромадження фондів, створення інформаційного забезпечення, здобування і колекціонування спеціальних фондів. Стаття показує, як дирекція боролася із труднощами, пов'язаними з приміщенням, розвитком кадрів – дидактичною і науковою діяльністю працівників та зусиллями, спрямованими на створення бібліотечних філій у віддалених дидактичних об'єктах. Під час директорства Марії Чарнецької-Домбек, що розпочалося у 1996 р., відбулася інтенсивна комп'ютеризація і автоматизація бібліотечної праці, а також ініційовано процес оцифрування рідкісних і цінних фондів куявсько-поморського регіону. Цей період приніс також подальший розвиток бібліотечних філій, кількісне збільшення персоналу бібліотеки і його фахове вдосконалення. Під керівництвом третього директора у історії вузу і бібліотеки – доктора Альдони Хлевіцької (від 2008 р.) – для потреб бібліотеки Університету було збудовано новий будинок. Від задуму і створення проекту до здобуття потрібних коштів з європейських фондів минуло близько двох років. Будівництво розпочалося у квітні 2011 р. і зараз (середина лютого 2012 р.) у основному завершилось. Задача об'єкту планується на 2013 р. так, щоб у жовтні того ж року бібліотека могла функціонувати у цьому будинку.